

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-004-9-29>

УКРАЇНСЬКИЙ ФОЛЬКЛОР НА ПРИКЛАДІ ПІСЕННОЇ ТВОРЧОСТІ ПРИКАРПАТСЬКОГО КРАЮ

Куртсва К. Р.

*аспірантка кафедри культурології
Харківської державної академії культури
м. Харків, Україна*

«Культура є одним із головних атрибутів кожної нації. Український народ з давніх-давен славився надзвичайно багатою культурою. Українська пісня, народна вишиванка, витвори декоративно-ужиткового мистецтва, народний танець – все це свідчить про самобутність і неповторність українців».[4,с.10]

Прикарпаття це південно-західна частина України. Таку назву регіон отримав бо знаходиться біля підніжжя Карпат і простягається уздовж східного карпатського хребта. Прикарпаття займає частини Івано-Франківської, Львівської, Тернопільської, Чернівецької областей. Чарівна природа підгір'я, гори, полонини, низини, ліси, ріки, різноманітність ландшафту сприяли розвитку таких видів людської діяльності як землеробство, пастівництво, лісосплавних, соляних, дерев'яних та інших промислів тощо. « Надзвичайно своєрідним є населення Карпат, у культурі якого зберігається багато специфічних рис, зумовлених особливостями гірського ландшафту, ізольованістю побуту і певною мірою його консервативності» [3, с. 26].

Фольклор кожного регіону України має свої специфічні риси. У ньому відбивається ментальність народу, естетичні уподобання, вплив сусідніх етносів, виконавська манера, тематика, місцева говірка та інше.

«Фольклор Прикарпаття – це частина фольклору всієї України. Цю єдність переконливо засвідчила чотиритомна праця Оскара Кольберга «Рокисіє» (1881–1883), яка охопила фольклор Прикарпаття. Також – попередньо видана книга Вацлава з Олеська та Кароля Ліпінського «Pieśni polskie i ruskie ludu galicyjskiego» (1833), «Русалка Дністровая» (1837) «Руської трійці» на чолі з М.Шашкевичем, збірники українських пісень і дум М.Максимовича (1827, 1834, 1847)» – ділиться у своїй статті «Прикарпаття» доктор мистецтвознавства Софія Грица [5].

«...в Україні склалися етнічні групи, які тривалий час зберігали відмінності культури, мови . Найбільш відомі серед них – українські горяни (гуцули, лемки, бойки)» [3, с. 27].

Дослідники відзначають багатство фольклору Прикарпатщини. Це і неповторні покутські та гуцульські казки та оповідання, фантастичні легенди, неперевершені дотепи-жарти, загадки, повчальні приказки та прислів'я тощо.

Багатство гуцульських і покутських побутових пісень, новорічних посівально-вітальних віршів та колядок і щедрівок, весільних, родинних, любовних пісень, безліч дитячих іграшкових співомовок і «лічилок», пісенних казок про звірів і птахів, похоронних голосінь тощо стали основою етнографічно-фольклорних збірників ХІХ і початку ХХ століть.

Українська народна пісенна творчість це скрб та окраса народу, надбання його духовної культури. Українську народну пісню знають та шанують, мабуть, в усьому світі. В українських піснях, на думку збирача української пісні М. Максимович, звучить душа українського народу і нерідко – його справжня історія. Про неї захоплено говорили такі відомі іноземні діячі науки та культури як , француз А. Рамбо, англієць В. Морфіл, американка Т. Робінсон, німці Ф. Боденштедт і Й. Гердер, італієць Д. Чамполі.

Фонотека фонду України в ЮНЕСКО налічує близько 15,5 тисяч народних пісень. Ніяка інша нація не має такої кількості своїх пісень, як Україна. На другому місці перебуває Італія, її фонд складає 6 тисяч пісень [6].

«Скільки ж пісень створив наш народ? Відома шанувальниця української народної пісенної творчості, педагог Людмила Нестругіна з Черкащини вважає, що «принаймні 500 000». Їх повне видання, за її підрахунками, «охопило б, ймовірно, 200 томів по 1 000 сторінок кожен». Жодна інша нація в світі не може похвалитися такою кількістю мелодійних, задушевних, ліричних і героїчних пісень, якими милується весь світ, від яких приходять у захват видатні зарубіжні композитори, письменники, поети. Тож не випадково до витоків української народної пісні зверталися такі добре відомі в музичному світі композитори, як Бах, Брамс, Вебер, Гайдн, Глінка, Дворжак, Ліст, Моцарт, Чайковський, Шопен, Шуберт та інші.» – зазначає у своїй статті «Українська пісня – душа народу» Володимир Селезньов [6].

Перша в світі пісня, яка звучала в космосі, була українською. Це була пісня «Дивлюсь я на небо та й думку гадаю». Її заспівав перший український космонавт П.Попович 12 серпня 1962 року на прохання

конструктора Сергія Корольова. Мабуть більш доречної пісні годі було й шукати [6].

Прикарпаття має свої особливі пісенні стилі – гуцульський та лемківський діалекти. Архаїчні риси мелосу та манери виконання, такі як інтонації, наближені до натурального ладу, спів з вигуками, мелізматики, гліссандо, речитатив це риси гуцульського фольклору. Для нього ще характерний особливий гуцульський лад в поєднанні з іонійським пісенними традиціями, дорійським та еолійським ладами. Вплив польських, угорських, словацьких традицій, що проявляються в пульсуючому синкопованому ритмі, переважанні мажору над мінором, в гострому пануванні силабічного речитативу характерний для лемківського діалекту.

Історичні пісні про Довбуша і опришків та про народну помсту гнобителям займають значну частину Прикарпатського фольклору. Тема панщини та її скасування прослідковується у покутських і гуцульських піснях. Козацькі пісні про Байду, Івана Богуна, Залізняка також є частиною пісенної спадщини. На Покутті більшого поширення набули бурлацькі пісні. У вояцьких або як їх ще називали рекрутських, жовнірських піснях відчувалась туга за домом відразу до служби на цісаря у армії. Неволя, смерть, знущання, які переслідували молодих хлопців описані також у літературних творах В. Стефаніка, М. Павлика, М. Яцкова, Ю. Федьковича. Ці сумні пісні склалися під час війни, новобранців насильно забирали до армії та змушували воювати та помирати за пана цісаря. Це такі пісні як «Чуєш, брате мій, товаришу мій!», «Задзвонили ключі...», «Чорна земля ізорана, гей-гей!».

На противагу сумним пісням того часу, були й маршові, бадьорі, бойові за характером. В цих піснях втілювалось прагнення народу до визволення від загарбників. Прикладом таких пісень є пісні: «Засвістали козаченьки», «Гей на горі там женці жнуть», «Ой видно село під горою», «Гей не дивуйтесь, добрі люди» та інші.

Сатиричні глузливі пісні були направлені проти пригноблених – польських, німецьких, румунських, мадярських завойовників. Ці пісні були коротким дворядковими «співанками» – коломийками. Гумористичних, іронічно-насмішливих пісень склали про нелюбих сусідів.

Гуцули та покутяни створили новий жанр пісень – коломийки. Це дворядкові (по 14 складів у рядку) «співанки» у яких у першому рядку характерний наростаючий темп, а у другому – спадаючий з цезурою після восьмого складу в кожному рядку. «Коломийки» співались як соло, так і хором у супроводі скрипки, цимбал, сопілки супроводжуючи танцем «коломийку». «Ми до батька всі йдем» це

жартівлива весільна пісня, що є сатирою на старостів та батьшок у характерному для цього жанру танцювальному козацько-коломийковому ритмі.

Вплив турецьких, румунських фольклорних традицій на пограничні території Прикарпаття і Буковини сприяв утворенню багатого вокального мелосу. Це покутський стиль виконання.

Спів на Прикарпатті був переважно одноголосний сольний. Але під впливом культового церковного співу стало набувати поширення багатоголосне виконання у терцію. Прикладом такого виконання є стрілецькі, повстанські пісні, нові нашарування у жанрі балад, виконуваних гуртом: «Ой, ти, калинонько, червона», «У неділю рано став дощ накрапати».

Народна фольклорна творчість це пісенна біографія народу. Гордість, мужність, завзятість, сміливість, дотепність, мудрість – всі найциріші почуття і сподівання були вкладені у неї. Прикарпатський народ випестував свою пісенну культуру. Такою самобутньою вона ввійшла в історію.

Література:

1. Гнатюк В. Проблема народнопісенної новотворчості в українській фольклористиці XIX – поч. XXст. Народна творчість та етнографія. – 1994. – № 5-6. – С. 3-8.
2. Губ'як В.Д. Фольклорні обереги духовності: [посібник] / В.Д. Губ'як. – Івано-Франківськ, 2001. – 323 с. : ноти, іл.
3. Культура і побут населення України : навч. посіб. / В. І. Наулко (кер.), Л. Ф. Артюх, В. Ф. Горленко та ін. ; [голов. ред. С. В. Головка]. – Вид. 2-ге, допов. та переробл. – Київ: Либідь, 1993. – 284, [1] с., [31] арк. іл.
4. Народно-сценічна хореографія Прикарпатського регіону: монографія/ О.О. Бігус. – Київ: Видавництво Ліра-К, 2015. – 182 с.
5. Прикарпаття. URL: <http://bervy.org.ua/2014/12/prykarpattya/>_(дата звернення: 01.11.2020).
6. Цікаві факти про українські народні пісні. URL: <https://uamodna.com/articles/pisnya-dusha-naroda/>_____(дата звернення: 01.11.2020).